

Drugi potop

Marko Pršina

Novo poglavje v zgodovini Kostanjeviške jame se je začelo novembra 1996, ko smo novomeški jamarji pred koncem turističnega dela v Vročem meandru zaznali prepih. Večletno trmasto vztrajanje pri širjenju na videz neprehodnih ožin po celi Dolenjski se nam je obrestovalo – nabrali smo si dovolj izkušenj, da smo vedeli, kje udariti. V na videz raziskanem meandru so Andrej, Igor, Tanja in Miha opazili mesto, skozi katerega je jama sesala zrak. Razširili so ožino med podornimi skalnimi bloki, s tem izklesali Preboj in skozenj vstopili v prostor, ki ga človeško oko še ni videlo. Jama se je odprla, kot radi pravimo, in na mah so se sprehodili po prostornih dvoranah.

S kostanjeviškimi jamarji smo v naslednjih mesecih jamo raziskali in natančno izmerili. Korenito dopolnjen načrt te znane dolenske turistične jame je pokazal, da smo jamski poligon iz dosedaj znanih šeststo metrov podaljšali na dobrih tisoč osemsto metrov. Pri iskanju možnih nadaljevanj jame smo naleteli na aktivni tok Studene, kar je na dolenskem krasu redkost.

Na podlagi opazovanja vidljivosti tekoče vode v Prvem jezeru smo se odločili, da potapljaške raziskave nadaljujemo tam, kjer smo jih zaključili januarja 1999 – s ponovnim potopom v pritočni sifon podzemne reke. Obilo telefonskih in elektronskih zagotovil o udeležbi je govorilo, da bo tokratna akcija ena številčnejših. Najbrž zato, ker je predsednik kostanjeviških jamarjev Brane vsem razbobnal, da bo golaž kuhan že ob dvanajstih.

Med pripravami na akcijo sem se v mislih skozi jamo pogosto sprehodil in jo tako lažje načrtoval. Temeljito sem pregledal vso osebno opremo, popravil acetilenski gorilec na čeladi ter kupil sveže baterijske vložke in rezervne žarnice. Zložena oprema je v celoti zapolnila avtomobilski prtljažnik, na vrh katere sem skoraj svečano položil dva živo rumena podvodna, halogenska žarometa. Župnik Janko, ki mi ju je posodil, mi je večkrat zabičal, da moram z njima posebej pazljivo ravnati, ker menda eden stane dobrih šestdeset tisočakov.

Parkirišče pred jamarskim domom se je ob dogovorjeni deveti uri hitro polnilo. V zakurjeni sobi se je večina že stlačila v kombinezone, nekateri so se tokrat opremili z neoprenskimi oblekami. Zadišalo je po karbidu. Skupina, ki je dobila nalogo, da do Velikega jezera prenese oba čolna, je bila že pripravljena. Z veseljem sem ugotovil, da se je akcija pravzaprav že začela in da vse teče po načrtu. Skoraj vsi, ki so obljubili, so prišli, le na potapljača še čakamo. Menda ne bosta zamočila. Postajal sem vse bolj nervozen in občasno sem odgrnil zaveso, da bi videl na parkirišče.

Predsednik Brane je ponudil štamperle doma narejenega. “Jamarska specialiteta, ki jo dobiš le v Kostanjevici!” je zatrjeval. Tiste modro vijolične kroglice so bile menda grozdne jagode, namočene v žganje. Bo že držalo, da le v grlu ni preveč pekló.

“Eni Hrvati so prišli! Šibeniška registracija!” sem zaslišal na hodniku. Odleglo mi je. šele ko so se Tomo, Matej in za njima Doroteja prismejali v sobo. Čvrsti stiski rok so potrdili stara prijateljstva in gradili nova. Sledilo je razvrščanje in pakiranje opreme, kratka ponovitev že predhodno dogovorjenega poteka akcije in že je sedemindvajset jamarjev zadihalo vlažen jamski zrak.

S hitro hojo skozi osvetljen turistični del smo se ravno prav ogreli in dobesedno smuknili skozi Podorno dvorano. Začetno hitro napredovanje se je ustavilo v Vročem meandru – razgibani tektonski razpoki, ki predstavlja ozko in selektivno vez med do sedaj znanimi in novoodkritimi deli jame. Nizek strop nas je prisilil na kolena. Vlažna ilovica, ki ponekod prekriva dno, je bila na našo srečo le na enem mestu pomešana z vodo do te mere, da je tvorila blatno brozgo. V stometskem meandru se človek nikjer ne more postaviti na noge, zato smo med podornimi bloki napredovali po kolenih, trebuhu in komolcih.

Vsak je s sabo nosil transportno vrečo, nekateri so bili osrečeni celo z dvema. Mestoma se je meander tako zožil, da v njem ni bilo prostora za jamarja in transportno vrečo hkrati. Oblikovati smo morali transportno verigo, v kateri smo jamarji preprosto ostali na mestu, vreče pa so nadaljevale pot iz rok v roke skozi ožino po rovu naprej. “Kdor je doslej prenašal lahko transportko, je gotovo nekaj časa ne bo videl,” sem pomislil. Jamar na čelu verige pogosto odnese najlažjo, naslednji malo težjo, in tako zadnjemu v verigi ostane najtežja vreča. Še sreča, da je meander skoraj na začetku jame, ko smo še polni moči. Med počasnim plazenjem po blatnih in kamnitih tleh smo modrovali, da teža transportne vreče sorazmerno

narašča z urami njenega transporta. Kdor jih je že kdaj takole vlačil ve, zakaj jamarji tem vrečam pravimo “prasice”. Za dobrih sto metrov plazenja skozi Vroči meander, Preboj in naprej po Vročem rovu smo porabili debelo uro, kar je za takšno število jamarjev in količino opreme sprejemljiv čas. Šele z vstopom v Dvorano netopirjev smo se lahko prvič vzravnali in prosto zadihali z vsemi pljuči. Izkušenega Dareta sem vprašal, kako ocenjuje transport skozi razvpiti meander. V pojoči suhokranjščini je odgovoril: “No, je šlu kar solidnu. Amp’k tud’ bulš je že blu!”

V manjših skupinah smo se odpravili skozi Lepo dvorano, Veliki balvan in pod Naravnim mostom do galerije nad Velikim jezerom. Kakšnih petnajst metrov niže sem na gladini opazil oba čolna, ki ju je ekipa pred nami že napihnila, s tem opravila svojo nalogo in se zato odpravila proti izhodu. V konici napada nas je tako ostalo trinajst. Po žičnih lestvicah smo se drug za drugim spuščali preko

Tomo Vrhovec pred potopom. Foto: Marko Pršina

desetmetrske stene do vodne gladine, ko se je nekomu sredi stene ena od dveh nosilnih jeklenic utrgala. Na našo srečo se je vse dobro končalo, izkušen jamar je obvisel na rokah in nekako sestopil do dna, nosilno jeklenico na lestvi pa smo pokrpali s tremi vponkami.

Mihov smrk smo poimenovali prehod v tretji del jame, kjer se jamski strop spusti do gladine Velikega jezera in s tem ob visoki vodi zapre prehod v Šumečo dvorano. Ob steni je sicer ozek pas ilovice, ki pa smo jo v prejšnjih akcijah tako zmočili in zgnatli, da bi se vsak nadaljnji poskus, priti suh na drugo stran jezera, končal z zdrsom v blatno brozgo. Igor in Miha, oblečena v neoprenske obleke, sta zato poskakala v vodo in nas, popolnoma zleknjene v blatnem čolnu, drugega za drugim potiskala pod tridesetcentimetrskim obokom na drugi breg. S čelado na glavi ni šlo, pa tudi ob boku je z vso silo drgnila po stropu. Če bi bila gladina višja za nekaj centimetrov, bi za prehod morali v vodo. Čoln je tako opravičil svoj namen, saj smo se vsi, ki nismo imeli neoprenskih oblek, uspešno izognili sicer neprijetnemu namakanju.

Skromen plamen na jamarski čeladi velikega jamskega prostora ne more razsvetliti, zato sem med razjedenimi črnimi stenami zmedeno iskal pravo pot do najbolj oddaljenih, že raziskanih predelov. Potopljeni rov! Za erodiran rov iz kot oglje črne kamnine, obložene z debelimi plastmi mastne ilovice, prvoprístupni jamarji slikovitejšega imena niso mogli najti. Čeprav smo na prejšnjih akcijah ilovico na dnu dvorane dodobra pomendrali, je bila tokrat videti popolnoma gladka in nedotaknjena. Po našem zadnjem obisku so se morale v teh predelih dogajati strašne stvari: meteorna voda je med obilnimi jesenskimi padavinami z vso silo vdrla v podzemlje, naravni zadrževalniki so se napolnili, na videz nedolžna jezerca ali sifoni so silovito bruhalo razpenjeno vodo in podzemna Studena je na tem mestu gotovo napolnila celoten jamski prostor. Narasla voda je premešala ogromne količine ilovice in igraje pometla z vsemi jamarskimi sledmi. Bog ne daj, da bi nas narasle vode kdaj ujele v teh delih. Šlo bi za preživetje. Ko se je nedoživeta ujma unesla, vodostaj upadel in vodna gladina umirila, smo spet prišli jamarji ...

“Fantje, kje pa je še ena jeklenka?” se je oglasil Tomo, ko je na bregu Kanjona spraznil zadnjo prasico. Oglušujoč hrup, ki ga je povzročal slap, ko se je zaganjal preko metrskega praga, ni bil dovolj glasen, da bi preslišali zastavljeno vprašanje. Naše pomenkovanje je hipoma zamrlo in oči so zbegano pogledovale po presenečenih obrazih. Ene od štirih jeklenk nismo dostavili do sifona!

“Katera pa manjka?” sem neumno vprašal, da bi prekinil mučno tišino.

“Ta večja, tristobarska. Šestnajstkilska.”

“Jaz ne grem še tretjič nazaj, sem bil že dvakrat čez Smrk!” se je kratko odrezal Marko.

Sprenevedanje ni pomagalo, v grenko jabolko sta slednjič ugriznila Igor in Miha. Pozabljeno prasico z jeklenko sta našla na drugi strani Smrka, skorajda v osrednjih delih jame.

Čakanje na jeklenko sem izkoristil, da sem v tekoči vodi v grobem opral svoji prasici ter iz njiju izvlekel torbo s fotoaparatom in vso spremljajočo kramo: štiri bliskavke, vrsto kablov, fotocelice, razpršilnik, baterijske vložke, pet filmov, fotografsko stojalo in še kaj. Podobno kot sem se sam čudil nad količino Tomove in Matejeve opreme za njun varen potop, sta se najbrž tudi onadva spraševala, čemu toliko fotografske krame s kabli, ki so se jima ovijali med plavutmi. Vendar za kvalitetno fotografijo brez tega enostavno ne gre in za fotografije, ki bodo objavljene v knjigi, se je pač treba potruditi. Vso svojo pozornost sem zato usmerjal na potapljača, ki sta se večše pripravljala na potop. Tomo je medtem prišel do svoje druge

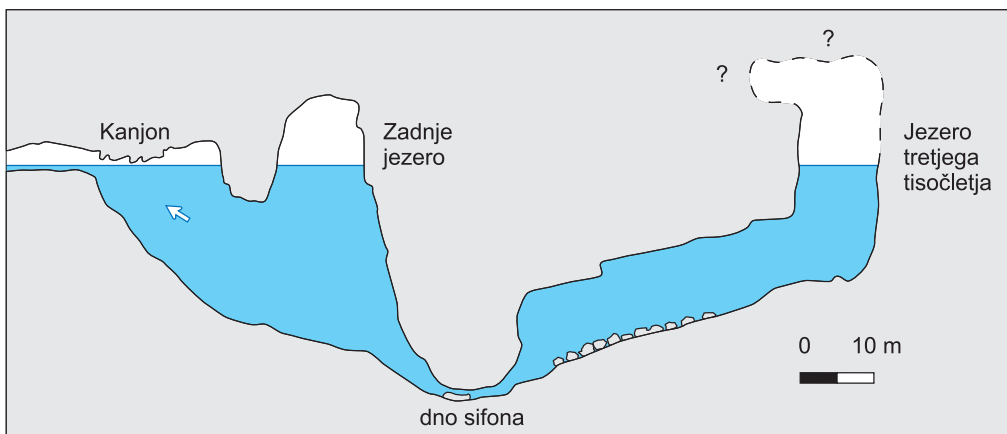

jeklenke in napeti sem moral vse sile, ko sem mu pomagal, da je priracal do globlje vode. Na skalo je navezal Ariadnino nit, ki olajša orientacijo med povratkom in hkrati pomeni vez s površjem. Brez odvečnih besed je izginil pod gladino pritočnega sifona. Hladna voda, ki je medtem vdrla v moj levi škorenj, ker sem stopil v pregloboko vodo, se je počasi začela ogrevati.

Jamsko potapljanje je športna zvrst, ki zahteva popolno predanost vsakega, ki se ji zapiše. Izkušnje velja nabirati zlagoma, napredovati počasi, odnehati pred izzivi, ki jim potapljač ni kos. Ob vrhunski opremi, ki je za vsak ekstremen potop nujna, je za varnost ključna predvsem potapljačeva psihofizična pripravljenost. Poleg izkušenosti je razsodnost tista lastnost, za katero se mi zdi, da je v nevarnih situacijah ključna. V jamskem rovu, ki ga do stropa zaliva voda, namreč neposredno na površino ni možno izplavati. Na potapljače tam doli v globini kljub previdnosti preži ničkoliko predvidljivih pasti. Žal tudi nepredvidljive. Zdi se, da v velikih globinah namišljena črta med življenjem in smrtjo postaja nezaznavna. Zgodi se, da jo potapljač prestopi, in vname se boj. Boj za življenje. In smrt. In zgodi se, da je smrt močnejša.

Matej, ki se je odločil, da z manjšimi jeklenkami ne bo spremljal Toma v sifon, je medtem pripravljal podvodno bliskavico in nameščal fotografski aparat v kovinsko ohišje z veliko stekleno površino v ospredju. Že zunaj jame smo se dogovorili, da bosta fotografirala tudi pod vodo, da bomo tudi ostali, ki se ne potapljamo, dobili občutek, kakšen je sifon pod vodo. Matej je bil v popolni opravi videti kot kakšen marsovec, zato sem ga izkoristil kot fotografski model. Na moje veselje se je pridno nastavljal objektivu in bliskavki, ki jo je skrbno usmerjal molčeči Jože. Drugi pomočnik Dare je z župnikovimi lučmi izmenjaje osvetljeval potapljača, da sem na objektivu nastavljal ostrino, in razpenjeno vodo, ki se je pod slapom umirjala in izginjala v Kanjon. Ker sem vedel, da bo Tomova avantura v globine trajala le dobrih dvajset minut, smo hiteli. Tudi razmere za fotografiranje so se začele slabšati. Naša razgreta telesa in mokri kombinezoni so ustvarjali paro, svoje smo dodali še z dihanjem in prostor je bil kmalu odet v fotografom sovražno meglico. Za nameček se nam je pridružila še ekipa plezalcev, ki je medtem plezala v kaminih. Danes ni imela sreče, saj so se vse razpoke v kaminih žal zaključile brez možnega nadaljevanja.

“Vidim luč, Tomo prihaja!” smo zaslišali klice na vzhodnem koncu Potopljenega rova,

Veliki sifon, globina 33 metrov. Digitalizacija načrta: Marko Pršina

zato smo pohiteli na galerijo nad Kanjonom. Vseskozi prisotna napetost je začela popuščati, strah, da se ne bi kaj nepredvidenega pripetilo, se je počasi razblinjal. Podvodne luči so postajale svetlejšje in potapljač je bil vse večji. Še malo in Tomo je izplaval. Odleglo mi je!

V jeklenkah je ostalo še dovolj zraka, zato je plavajoč na gladini celotno opremo predal še Mateju, ki je nato ponovil Tomov potop. Komaj se je zravnal na galeriji, smo ga obkrožili ter vanj uprli zvedave poglede. Kakšna je bila vidljivost? Kako globoko je bil? Je morda videl človeško ribico? Ali je na drugi strani sifona izplaval? Ali je tokrat prišel dlje kot pri prejšnjem potopu? Ali se potopljeni rov nadaljuje še v kakšno drugo smer? Med lovljenjem sape je potrdil na prejšnji akciji izmerjeno dolžino in globino sifona. Razlago so podkrepile njegove roke, ki so po zraku pričele risati njegovo smer, obliko in naklon. Poskušamo slediti in iz množice krenenj razbrati bistvo. Ne gre nam najbolje, pravo predstavo bomo dobili šele, ko bo izpolnjen zapisnik o raziskavi ter dopolnjen načrt.

“Madonca je lep sifon! Če bi jaz imel takšnega doma na dvorišču, bi ga štavhal vsako popoldne”. Čeprav ni dajal vtisa, da ga zebe, je govoril hitro, tako da smo med šumenjem slapu komaj sledili njegovim besedam. Poročal je, da je na najnižji točki sifona med muljem naletel na sprane skale ter da je iskal dotok sveže vode. Tam dol spodaj da je med drugim “blazno enih skal, vse črnó, razjeden, razfukan vse, ena luknja dol, ena levo, ena desno, vse kot en švicarski sir”. Na drugi strani triintrideset metrov globokega in sto dvajset metrov dolgega sifona je izplaval na površino ter zagotovil, da se jama nadaljuje z dvajsetmetrskim kaminom. Osem metrov nad gladino je videl galerijo s kapniki, do katere ni mogel. Kamin, ki ga brez plezalne opreme ni mogoče preplezati, se na stropu nadaljuje v dvorano ... Dvorano, ki jo bodo videli redki, če bo komu sploh do tega, da bi jo šel pogledat ...

Globoko v sifonu smo zaznali Matejev žaromet. Z njegovim povratkom smo dosegli zadane cilje. Preplavala sta najgloblji jamski sifon na Dolenjskem in na jamski načrt bomo lahko dorisali preko sto metrov potopljenih rogov. Kostanjeviška jama se torej nadaljuje. Začeto delo bomo nadaljevali tam, kjer smo ga danes zaključili. Če ne v tej postavi, pa z jamarji in s potapljači, ki nam sledijo. Poiskali smo po jami razmetane prasice, jih natrpali z opremo in se pripravili za naporen povratek. Gasilska fotografija, ki sem jo naredil v Potopljenem rovu, bo morda čez čas koga spomnila, da smo jamarji in potapljači tretje januarske nedelje leta 2000 odkrivali doslej neznane skrivnosti podzemnih Gorjancev.

Na jamskem vhodu je ugasle karbidke zamenjal mesec, ki je osvetljeval zaledenele stopnice in pot proti jamarskemu domu. Tomo in Matej sta bila videti zadovoljna, Branetov golaž pa je bil tisti večer najboljši na svetu!

Zapis je nastal po enem od zadnjih raziskovalnih potopov Toma Vrhovca. Mesec dni pozneje smo ga jamarji in potapljači skupaj z njegovimi iskrivimi očmi za vedno izgubili.

Ekipa “drugega potopa”: Foto: Marko Pršina